

VIEŠOJO IR NEVYRIAUSYBINIO SEKTORIAUS PARTNERYSTĖ KULTŪRINIŲ EKOSISTEMINIŲ PASLAUGŲ IŠSAUGOJIMO KONTEKSTE: IGNALINOS RAJONO ATVEJIS

Antanas ŠAKALYS, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas,
el. paštas: antanas.sakalys@vdu.lt

Santrauka

Straipsnyje analizuojama viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste, remiantis Ignalinos rajono atveju. Tyrimo tikslas – išanalizuoti viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste ir pateikti partnerystės stiprinimo rekomendacijas. Tyrime taikyti mokslinės literatūros analizės, dokumentų analizės, viešai prieinamų savivaldybės duomenų sisteminimo ir apibendrinimo metodai. Atlikta analizė parodė, kad viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė vietos savivaldos lygmeniu sudaro prielaidas veiksmingesniam kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimui, vietos bendruomenių įtraukimui ir kultūrinio bei gamtinio potencialo panaudojimui. Ignalinos rajono atvejis atskleidė, kad partnerystė dažniausiai reiškiasi per bendruomeninių iniciatyvų įgyvendinimą, dalyvaujamąjį biudžetą, kultūros paveldo, viešųjų erdvių ir rekreacinių teritorijų puoselėjimą. Kartu nustatyta, kad partnerystės plėtrą riboja nepakankami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai, fragmentiškas planavimas ir nevienodas suinteresuotųjų šalių įsitraukimas. Daroma išvada, kad tvari viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė yra svarbi kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo prielaida, todėl savivaldos lygmeniu tikslinga stiprinti partnerystės planavimą, įtrauktį ir ilgalaikį tarpinstitucinį bendradarbiavimą.

Reikšminiai žodžiai: ekosisteminės paslaugos, Ignalinos rajonas, kultūrinės ekosisteminės paslaugos, nevyriausybinių sektorių (NVO), partnerystė, viešasis sektorius.

Išvadas

Viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė šiuolaikinėje vietos savivaldoje tampa vis svarbesne prielaida sprendžiant kompleksines teritorijų vystymo, bendruomenių įtraukimo ir viešosios vertės kūrimo problemas. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad partnerystė tarp skirtingų sektorių sudaro sąlygas veiksmingiau panaudoti turimus išteklius, stiprinti suinteresuotųjų šalių įtraukimą ir gerinti sprendimų priėmimo kokybę, ypač tais atvejais, kai sprendžiami daugialypiai aplinkosauginiai, socialiniai ir kultūriniai klausimai (Metzger, 2021, Galli, 2025, Blouin, 2025). Lietuvos kontekste taip pat akcentuojama, kad ekosisteminis požiūris, piliečių įsitraukimas ir bendradarbiavimu grįsti sprendimai tampa vis aktualesni siekiant darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo vietos lygmeniu (Mačiulienė, 2022). Temos aktualumą sustiprina kultūrinių ekosisteminių paslaugų svarba vietos bendruomenėms ir teritorijų tvarumui. Kultūrinės ekosisteminės paslaugos apima rekreacinę, estetinę, pažintinę, kultūrinio paveldo, vietos tapatumo ir bendruomeniškumo vertę, kurią žmonėms teikia gamtinė ir kultūriškai reikšminga aplinka. Naujausi tyrimai Lietuvoje rodo, kad kultūrinės ekosisteminės paslaugos gali būti analizuojamos tiek miesto, tiek pakrančių teritorijose, vertinant jų pasiūlą, paklausą, naudojimo veiksnius ir reikšmę planavimo sprendimams (Inacio, 2022, Kalinauskas ir kt. 2023). Tai leidžia teigti, kad kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimas ir jų tvarus panaudojimas priklauso ne tik nuo viešojo administravimo sprendimų, bet ir nuo platesnio suinteresuotųjų šalių dalyvavimo bei tarpinstitucinio bendradarbiavimo. Lietuvos atvejo tyrimai taip pat rodo, kad ekosisteminių paslaugų vertinimas ir jų kaitos analizė tampa svarbiu pagrindu planuojant teritorijų vystymą, saugant gamtinį ir kultūrinį potencialą ir ieškant suderintų sprendimų tarp skirtingų interesų grupių (Sujetovienė ir Dabašinskas, 2023, Marcinkevičiūtė ir Pranskūnienė, 2021, Marcinkevičiūtė, 2022). Dėl to viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė gali būti laikoma svarbia prielaida, leidžiančia ne tik geriau atliepti vietos bendruomenių poreikius, bet ir stiprinti kultūrinių ekosisteminių paslaugų apsaugą, prieinamumą ir tęstinumą. Ypač svarbu tai vietos savivaldos lygmeniu, kur bendruomenių iniciatyvos, viešųjų erdvių puoselėjimas, kultūros paveldo išsaugojimas ir rekreacinių teritorijų pritaikymas tampa konkrečiomis partnerystės raiškos formomis. Moksliniu požiūriu ši tema aktuali tuo, kad viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė dažniausiai nagrinėjama bendrojo viešojo valdymo, dalyvavimo ar bendradarbiavimo aspektu, tačiau rečiau analizuojama būtent kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste vietos savivaldos lygmeniu. Praktiniu požiūriu temos reikšmę didina tai, kad savivaldybėms tenka vis didesnė atsakomybė ne tik planuoti teritorijų vystymą, bet ir kurti sąlygas vietos bendruomenėms, nevyriausybiniams organizacijoms ir kitoms suinteresuotoms šalims dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, prisidėti prie viešųjų erdvių, kultūros paveldo ir rekreacinių teritorijų puoselėjimo. Šiame kontekste Ignalinos rajono atvejis yra tinkamas analizei, nes savivaldybė pasižymi ryškiu gamtiniu ir kultūriniu potencialu, o bendruomeninės iniciatyvos ir dalyvavimo praktikos leidžia vertinti, kaip partnerystė pasireiškia praktikoje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste ir, remiantis Ignalinos rajono atveju, pateikti partnerystės stiprinimo rekomendacijas.

Iškeltam tikslui pasiekti sprendžiami šie **uždaviniai**:

1. Apibrėžti viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės sampratą, principus ir pagrindines formas mokslinės literatūros kontekste.
2. Atskleisti kultūrinių ekosisteminių paslaugų sampratą ir jų išsaugojimo svarbą vietos savivaldos lygmeniu.
3. Išanalizuoti viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės raišką Ignalinos rajone ir pateikti jos stiprinimo rekomendacijas kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste.

Tyrimų objektas ir metodai

Tyrimo objektas – viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės formos, galimybės ir problemos kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste. Tyrime dėmesys sutelkiamas į tai, kaip vietos savivaldos lygmeniu bendradarbiauja viešojo sektoriaus institucijos, nevyriausybinių organizacijos ir vietos bendruomenės, siekdamos išsaugoti, puoselėti ir pritaikyti kultūrines ekosistemines paslaugas visuomenės poreikiams. Analizės lauku pasirinktas Ignalinos rajonas, nes ši savivaldybė pasižymi reikšmingu gamtinių ir kultūrinių potencialu, aktyviomis bendruomeninėmis iniciatyvomis ir praktinėmis partnerystės raiškos formomis vietos savivaldos lygmeniu.

Tyrimo taikyta mokslinės literatūros analizė, leidusi apibrėžti viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės sampratą, jos principus, pagrindines formas ir reikšmę sprendžiant vietos plėtros klausimus. Literatūros analizė taip pat sudarė prielaidas atskleisti kultūrinių ekosisteminių paslaugų sampratą, jų svarbą teritorijų vystymo ir vietos savivaldos kontekste ir partnerystės reikšmę šių paslaugų išsaugojimui. Tyrime taip pat taikyta dokumentų analizė. Šiuo metodu analizuoti viešai prieinami strateginiai, planavimo ir informaciniai dokumentai, savivaldybės skelbiama medžiaga apie bendruomenines iniciatyvas, dalyvaujamojo biudžeto projektus ir kultūrinių bei viešųjų erdvių puoselėjimo veiklas Ignalinos rajone. Dokumentų analizė leido nustatyti, kokiomis formomis partnerystė reiškiasi praktikoje, kokios sritys yra aktualiausios vietos bendruomenėms ir kaip partnerystė siejama su kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimu. Siekiant susisteminti praktinę medžiagą, taikytas viešai prieinamų savivaldybės duomenų sisteminimo ir apibendrinimo metodas. Šis metodas naudotas analizuojant informaciją apie bendruomenines iniciatyvas, finansuojamus projektus, dalyvaujamojo biudžeto priemones ir vietos bendruomenių įsitraukimo kryptis Ignalinos rajone. Duomenų sisteminimas leido aiškiau parodyti partnerystės raišką konkrečiose veiklose ir išskirti pagrindines bendradarbiavimo sritis.

Taip pat taikytas apibendrinimo metodas, leidęs susieti teorines įžvalgas su Ignalinos rajono atveju analize. Remiantis gautais duomenimis, išskirtos pagrindinės partnerystės formos, aptartos jų raiškos sritys ir suformuluotos partnerystės stiprinimo kryptys kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės samprata ir reikšmė kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste

Viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė mokslinėje literatūroje suprantama kaip skirtingų sektorių veikėjų bendradarbiavimu grindžiama sąveika, kai siekiama bendrų visuomenei reikšmingų tikslų, derinant turimus išteklius, kompetencijas, žinias ir veikimo galimybes (Metzger, 2021, Galli, 2025, Blouin, 2025). Tokia partnerystė ypač aktuali tais atvejais, kai sprendžiami kompleksiniai klausimai, apimantys ne tik administracinius ar ekonominius sprendimus, bet ir socialinius, kultūrinius bei aplinkosauginius interesus. Būtent todėl partnerystė tampa reikšminga ne tik viešųjų paslaugų organizavimo, bet ir kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo srityje, kur būtinas ilgalaikis, koordinuotas ir įvairių suinteresuotųjų šalių įsitraukimu grindžiamas veikimas (Metzger, 2021, Galli, 2025, Blouin, 2025). Moksliniuose tyrimuose pabrėžiama, kad partnerystė tarp viešojo sektoriaus ir nevyriausybinių organizacijų yra veiksminga tada, kai ji grindžiama ne formaliumi institucijų bendravimu, o realiu dalyvavimu planuojant, priimant sprendimus, įgyvendinant veiklas ir vertinant jų rezultatus (Metzger et al., 2021; Galli et al., 2025; Blouin et al., 2025). Tokiu atveju partnerystė leidžia ne tik paskirstyti atsakomybes, bet ir stiprinti vietos bendruomenių įgalinimą, didinti sprendimų teisėtumą ir užtikrinti didesnę jų atitiktį vietos gyventojų poreikiams. Partnerystės kokybę lemia tarpusavio pasitikėjimas, skaidrumas, įtrauktis, nuoseklus grįžtamasis ryšys ir gebėjimas derinti skirtingų sektorių interesus bendro tikslo labui. Todėl viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė gali būti laikoma ne paviene bendradarbiavimo forma, o sisteminiu viešojo valdymo ir vietos plėtros įrankiu. Kultūrinių ekosisteminių paslaugų kontekste partnerystės svarba dar labiau išauga. Kultūrinės ekosisteminės paslaugos apima ne tik materialiai išmatuojamą naudą, bet ir žmonių rekreacinius, estetinius, pažintinius, tapatumo, paveldosauginius bei bendruomeninius ryšius su aplinka. Tokios paslaugos formuojasi ten, kur gamtinė ir kultūrinė aplinka yra ne tik fiziškai išsaugoma, bet ir prasmingai naudojama, patiriama bei perduodama bendruomenėms ir lankytojams. Naujausi tyrimai Lietuvoje rodo, kad kultūrinių ekosisteminių paslaugų vertė atsiskleidžia tiek miesto, tiek pakrančių ar saugomų teritorijų kontekste, o jų išsaugojimas glaudžiai susijęs su vietos gyventojų dalyvavimu, prieinamumu, teritorijų tvarkymu ir instituciniu koordinavimu (Inácio, 2022; Kalinauskas, 2023, Pinto, 2023). Taip pat pabrėžiama, kad kultūrinės ekosisteminės paslaugos tampa vis svarbesne darnaus teritorijų vystymo dalimi, nes jos prisideda prie vietos patrauklumo, gyventojų gyvenimo kokybės, turizmo plėtros, kultūrinio identiteto stiprinimo ir bendruomeniškumo. L. Marcinkevičiūtė ir R. Pranskūnienė (2021) bei L. Marcinkevičiūtė ir kt. (2022) atskleidžia, kad Lietuvos pakrančių ir saugomų teritorijų atvejais kultūrinės ekosisteminės paslaugos yra tiesiogiai susijusios su rekreacija, kraštovaizdžio verte, kultūros paveldu ir pažintiniu naudojimu. G. Sujetovienė ir G. Dabašinskas (2023) pažymi, kad ekosisteminių paslaugų vertės pokyčiai priklauso nuo teritorijų naudojimo kaitos, todėl ilgalaikis šių paslaugų išsaugojimas reikalauja ne tik aplinkosauginių priemonių, bet ir suderintų valdymo sprendimų. Tokio pobūdžio sprendimai vietos

savivaldos lygmeniu dažniausiai negali būti veiksmingi be nevyriausybinių sektoriaus, bendruomeninių organizacijų ir kitų vietos veikėjų įsitraukimo. Viešasis sektorius dažniausiai turi planavimo, administravimo ir finansavimo instrumentus, o nevyriausybiniis sektoriais bei vietos bendruomenės geriau pažįsta konkrečios teritorijos poreikius, identitetą, naudojimo praktikas ir gyventojų lūkesčius. Dėl šios priežasties partnerystė leidžia sujungti institucinį pajėgumą ir vietos iniciatyvumą, o tai ypač svarbu saugant viešąsias erdves, kultūros paveldo objektus, rekreacines teritorijas ir kitus kultūrinių ekosisteminių paslaugų šaltinius. Taigi teoriniu požiūriu galima teigti, kad viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė yra viena svarbiausių prielaidų ne tik efektyvesniam vietos problemų sprendimui, bet ir tvariam kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimui. Apibendrinant mokslinėje literatūroje išskiriamus viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės aspektus, galima išskirti pagrindines partnerystės formas, jų veikimo principus ir kuriamą naudą kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste. Siekiant sistemingai apibendrinti teorines išvagas, 1 lentelėje pateikiamos pagrindinės viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės formos.

1 lentelė. Viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės formos

Table 1. Forms of public-nongovernmental sector partnership

Partnerystės forma	Pagrindiniai veikimo principai	Partnerystės nauda
Konsultavimas	Atvira komunikacija, informacijos teikimas, grįžtamasis ryšys, vietos bendruomenių nuomonės įtraukimas	Geresnis vietos poreikių pažinimas, didesnis sprendimų pagrįstumas, gyventojų įtraukimo stiprinimas
Dalyvavimas sprendimų priėmimo	Bendruomenių ir NVO dalyvavimas svarstymuose, projektų atrankose, pasiūlymų teikime	Didinamas sprendimų teisėtumas, stiprinamas pasitikėjimas vietos valdžia, sudaromos prielaidos tiksliau nustatyti prioritetus
Bendrų veiklų įgyvendinimas	Savivaldybės, NVO ir bendruomenių bendradarbiavimas įgyvendinant projektus, iniciatyvas ir viešųjų erdvių tvarkymo veiklas	Kuriama tiesioginė nauda vietos gyventojams, puoselėjamos viešosios erdvės, rekreacinės vietovės ir kultūros objektai
Strateginis bendradarbiavimas	Bendrų tikslų, veiklų ir prioritetų derinimas vietos plėtros dokumentuose ir ilgalaikiuose planuose	Sudaromos prielaidos nuosekliai ir ilgalaikiam kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimui
Išteklių telkimas	Finansinių, organizacinių, žmogiškųjų ir informacinių išteklių derinimas	Efektyvesnis turimų išteklių panaudojimas, didesnės galimybės įgyvendinti vietos bendruomenei reikšmingus projektus

(Sudaryta darbo autoriaus remiantis moksline literatūra)

(Compiled by the author based on scientific literature)

Apibendrinant 1 lentelėje pateiktus duomenis galima teigti, kad viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimo kontekste pasireiškia ne viena siaura forma, o kaip daugialypis bendradarbiavimo procesas. Partnerystės veiksmingumas priklauso nuo to, kiek nuosekliai užtikrinamas vietos bendruomenių įtraukimas, bendrų veiklų koordinavimas ir ilgalaikis tikslų derinimas.

Viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės raiška Ignalinos rajone

Analizuojant Ignalinos rajono savivaldybės viešai prieinamus duomenis matyti, kad partnerystė vietos lygmeniu daugiausia reiškiasi per bendruomeninių iniciatyvų įgyvendinimą, dalyvaujamojo biudžeto priemones, viešųjų erdvių atnaujinimą, kultūros paveldo puoselėjimą, rekreacinių vietovių pritaikymą gyventojų ir lankytojų poreikiams. Tokia praktika rodo, kad savivaldybė neapsiriboja vien administraciniu sprendimų priėmimu, bet sudaro sąlygas vietos bendruomenėms ir organizacijoms dalyvauti sprendžiant, kokios veiklos ir projektai yra reikalingiausi konkrečioje teritorijoje. Būtent tokia partnerystės forma geriausiai atitinka kultūrinių ekosisteminių paslaugų logiką, nes ji susijusi su viešųjų erdvių, kultūros, kraštovaizdžio, rekreacijos ir vietos tapatumo puoselėjimu.

Ignalinos rajono savivaldybės dalyvaujamojo biudžeto pavyzdžiai rodo, kad bendruomenės inicijuoja projektus, kurie tiesiogiai susiję su kultūrinių ekosisteminių paslaugų kūrimu ir išsaugojimu. Tokioms iniciatyvoms priskirtini viešųjų poilsio erdvių įrengimas ir atnaujinimas, kultūros ir amatų centro plėtra, kultūros paveldo objektų pritaikymas bendruomenės poreikiams, estetinio vietovės patrauklumo didinimas, religinę ir kultūrinę reikšmę turinčių objektų išsaugojimas. Šie projektai rodo, kad partnerystė nėra vien formalus savivaldybės ir NVO ryšys, bet gali pasireikšti kaip praktinis bendradarbiavimas, kuriame viešasis sektorius suteikia finansines ir organizacines prielaidas, o bendruomenės bei nevyriausybiniis sektorius identifikuoja poreikius ir inicijuoja konkrečius sprendimus.

Ignalinos rajono atvejais leidžia išskirti kelias pagrindines partnerystės raiškos kryptis. Pirma, tai konsultavimas ir dalyvavimas sprendimų priėmimo procese, kai vietos bendruomenės teikia siūlymus, dalyvauja projektų atrankose ir viešuose svarstymuose. Antra, tai bendrų veiklų įgyvendinimas, kai savivaldybė ir vietos organizacijos kartu prisideda prie viešųjų erdvių, rekreacinių vietovių, kultūrinių objektų ar infrastruktūros gerinimo. Trečia, tai strateginio pobūdžio partnerystė, kai bendruomenių poreikiai ir iniciatyvos siejamos su platesnėmis savivaldybės vystymo kryptimis, kultūrinio potencialo stiprinimu ir vietos patrauklumo didinimu. Šios kryptys rodo, kad partnerystė Ignalinos rajone gali būti vertinama kaip daugialypis procesas, apimantis tiek institucinius sprendimus, tiek vietos bendruomenių inicijuojamas veiklas. Vis dėlto analizė taip pat leidžia įžvelgti ir tam tikrus ribotumus. Partnerystės plėtrą gali apsunkinti riboti finansiniai ir žmogiškieji ištekliai, nepakankamai sistemingas ilgalaikis planavimas, nevienodas skirtingų bendruomenių ar organizacijų aktyvumas, taip pat rizika, kad partnerystė liks fragmentiška ir orientuota tik į pavienius projektus. Tai reiškia, kad nors Ignalinos rajone partnerystės praktikos egzistuoja ir kuria pridėtinę vertę, jos stiprinimui reikalingas nuoseklesnis institucinis palaikymas,

aiškesnis prioritetų formavimas ir ilgalaikio bendradarbiavimo mechanizmų plėtra. Būtent šioje vietoje ypač svarbu, kad partnerystė būtų suvokiama ne tik kaip projektų finansavimo priemonė, bet kaip tęstinis vietos valdymo modelis, padedantis išsaugoti ir kurti kultūrinės ekosisteminės paslaugas. Analizuojant Ignalinos rajono savivaldybės viešai prieinamus duomenis matyti, kad viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė rajone daugiausia reiškiasi per bendruomeninių iniciatyvų įgyvendinimą, dalyvaujamąjį biudžetą, viešųjų erdvių atnaujinimą, kultūros paveldo puoselėjimą ir rekreacinių teritorijų pritaikymą vietos gyventojų bei lankytojų poreikiams. Siekiant aiškiau atskleisti pagrindines partnerystės raiškos sritis ir jų praktinę reikšmę, 2 lentelėje pateikiami Ignalinos rajono atvejo analizės rezultatai.

2 lentelė. Viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės raiška

Table 2. Expression of public-nongovernmental sector partnership

Kultūrinių ekosisteminių paslaugų sritis	Partnerystės raiška Ignalinos rajone	Praktinė reikšmė
Rekreacija ir poilsis	Viešųjų poilsio erdvių, sporto ir laisvalaikio vietų kūrimas bei atnaujinimas bendruomenių iniciatyva	Didinamas teritorijos patrauklumas, skatinamas fizinis aktyvumas ir kokybiškas laisvalaikis
Kultūros paveldas	Kultūros, amatų ir paveldo objektų pritaikymas bendruomeninei bei visuomeninei veiklai	Saugojamas vietos identitetas, stiprinamas kultūrinis tęstinumas ir turizmo potencialas
Estetinė aplinka	Kaimų ir gyvenviečių erdvių tvarkymas, apželdinimas, viešųjų vietų estetinės kokybės gerinimas	Gerinama gyvenamosios aplinkos kokybė ir vietovės vizualinis patrauklumas
Religinė ir kultūrinė vertė	Religinę ir kultūrinę reikšmę turinčių objektų atnaujinimas, pritaikymas bendruomenės poreikiams	Išsaugomos vietos tradicijos, stiprinamas kultūrinis ir bendruomeninis ryšys
Bendruomeniškumas ir dalyvavimas	Dalyvaujamasis biudžetas, bendruomeninių projektų siūlymas, balsavimas ir įgyvendinimas	Stiprinamas gyventojų įsitraukimas, atsakomybė už gyvenamąją aplinką ir pasitikėjimas savivalda
Pažintinė ir turistinė vertė	Kultūrinių, gamtinių ir rekreacinių objektų pritaikymas lankymui, edukacijoms ir pažinimui	Skatinamas pažintinis turizmas, vietos žinomumas ir kultūrinio bei gamtinio potencialo panaudojimas

(Sudaryta darbo autoriaus remiantis Ignalinos rajono savivaldybės viešai prieinamais duomenimis)

(Compiled by the author based on publicly available data from Ignalina District Municipality)

Apibendrinant 2 lentelėje pateiktus duomenis galima teigti, kad Ignalinos rajone viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė labiausiai reiškiasi per bendruomenines iniciatyvas, dalyvaujamąjį biudžetą ir kultūrinio bei rekreacinio potencialo puoselėjimą. Tai rodo, kad partnerystė vietos savivaldos lygmeniu gali būti veiksmingas instrumentas išsaugant kultūrinės ekosisteminės paslaugas, tačiau jos tvarumui būtinas nuoseklesnis planavimas, išteklių užtikrinimas ir ilgalaikis bendradarbiavimo stiprinimas.

Išvados

1. Viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė yra svarbi vietos savivaldos veikimo ir darnaus teritorijų vystymo prielaida, nes leidžia derinti institucinius, bendruomeninius ir organizacinius išteklius sprendžiant visuomenei aktualius klausimus. Partnerystė yra veiksmingiausia tada, kai ji grindžiama įtrauktimi, skaidrumu, tarpusavio pasitikėjimu, bendrų tikslų siekimu ir nuosekliu bendradarbiavimu tarp skirtingų sektorių.

2. Kultūrinės ekosisteminės paslaugos apima rekreacinę, estetinę, pažintinę, kultūrinio paveldo, vietos tapatumo ir bendruomeniškumo vertę, todėl jų išsaugojimas negali būti grindžiamas vien administraciniais sprendimais. Šių paslaugų apsauga ir tvarus panaudojimas reikalauja aktyvaus vietos bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo, ypač savivaldos lygmeniu, kur priimami sprendimai dėl viešųjų erdvių, rekreacinių teritorijų, kultūros paveldo ir bendruomeninių iniciatyvų puoselėjimo.

3. Ignalinos rajono atvejo analizė parodė, kad viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė praktiškai reiškiasi per dalyvaujamąjį biudžetą, bendruomeninių iniciatyvų įgyvendinimą, viešųjų erdvių atnaujinimą, kultūros paveldo puoselėjimą, rekreacinių teritorijų pritaikymą ir vietos gyventojų įtraukimą į sprendimų priėmimą. Tai leidžia teigti, kad partnerystė savivaldos lygmeniu gali tapti veiksmingu instrumentu išsaugant ir stiprinant kultūrinės ekosisteminės paslaugas.

4. Nors Ignalinos rajone partnerystės praktikos yra matomos ir kuria pridėtinę vertę vietos bendruomenėms, jų plėtrą riboja nepakankami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai, fragmentiškas planavimas ir nevienodas suinteresuotųjų šalių įsitraukimas. Todėl viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės stiprinimui tikslinga savivaldos lygmeniu nuosekliau integruoti bendruomenines iniciatyvas į strateginius planavimo dokumentus, stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, plėsti įtraukties mechanizmus ir užtikrinti ilgalaikes organizacines bei finansines prielaidas kultūrinių ekosisteminių paslaugų išsaugojimui.

Literatūra

1. Blouin, D., Bissonnette, J.-F., Goyette, J.-O., Cimon-Morin, J., Gagnon, M.-A., Fontaine, C., Lechasseur, K., & Poulin, M. (2025). Ecosystem services concept: Challenges to its integration in government organizations. *Ecosystem Services*, 71, Article 101691. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2024.101691>

2. Galli, F., Rovai, M., Arcuri, S., Belletti, G., Marescotti, A., Oostindie, H., & Keech, D. (2025). *Community partnerships for ecosystem services provision*. In M. R. Partidario, D. Keech, & I. Loupa-Ramos (Eds.), *Role of ecosystem services in enabling rural-urban synergies: A European perspective* (pp. 77–96). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-98153-1_5
3. Inácio, M., Gomes, E., Bogdzevič, K., Kalinauskas, M., Zhao, W., & Pereira, P. (2022). Mapping and assessing coastal recreation cultural ecosystem services supply, flow, and demand in Lithuania. *Journal of Environmental Management*, 323, Article 116175. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2022.116175>
4. Kalinauskas, M., Bogdzevič, K., Gomes, E., Inácio, M., Barceló, D., Zhao, W., & Pereira, P. (2023). Mapping and assessment of recreational cultural ecosystem services supply and demand in Vilnius (Lithuania). *Science of the Total Environment*, 855, Article 158590. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.158590>
5. Marcinkevičiūtė, L., & Pranskūnienė, R. (2021). Cultural ecosystem services: The case of coastal-rural area (Nemunas Delta and Curonian Lagoon, Lithuania). *Sustainability*, 13(1), Article 123. <https://doi.org/10.3390/su13010123>
6. Marcinkevičiūtė, L., Pranskūnienė, R., & Makutėnienė, D. (2022). Opportunities for ecosystem services in the protected areas in the coastal-rural area of the Nemunas Delta and the Curonian Lagoon (Lithuania). *Sustainability*, 14(15), Article 9647. <https://doi.org/10.3390/su14159647>
7. Metzger, J. P., Fidelman, P., Sattler, C., Schröter, B., Maron, M., Eigenbrod, F., Fortin, M.-J., Hohlenwerger, C., & Rhodes, J. R. (2021). Connecting governance interventions to ecosystem services provision: A social-ecological network approach. *People and Nature*, 3(2), 266–280. <https://doi.org/10.1002/pan3.10172>
8. Pinto, L. V., Inácio, M., Bogdzevič, K., Kalinauskas, M., Gomes, E., & Pereira, P. (2023). Factors affecting cultural ecosystem services use in Vilnius (Lithuania): A participatory mapping survey approach. *Heliyon*, 9(4), Article e15384. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e15384>
9. Pinto, L. V., Inácio, M., Bogdzevič, K., Gomes, E., & Pereira, P. (2024). Factors affecting the use of cultural ecosystem services in Lithuanian coastal area. *Ocean & Coastal Management*, 251, Article 107095. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2024.107095>
10. Sujetovienė, G., & Dabašinskas, G. (2023). Ecosystem service value changes in response to land use dynamics in Lithuania. *Land*, 12(12), Article 2151. <https://doi.org/10.3390/land12122151>

PUBLIC-NON-GOVERNMENTAL SECTOR PARTNERSHIP IN THE CONTEXT OF CONSERVATION OF CULTURAL ECOSYSTEM SERVICES, THE CASE OF IGNALINA DISTRICT

Abstract

The article analyzes the partnership between the public and non-governmental sectors in the context of the preservation of cultural ecosystem services, based on the case of the Ignalina district. The aim of the study is to analyze the partnership between the public and non-governmental sectors in the context of the preservation of cultural ecosystem services and to provide recommendations for strengthening the partnership. The study applied the methods of scientific literature analysis, document analysis, systematization and generalization of publicly available municipal data. The analysis showed that the partnership between the public and non-governmental sectors at the local government level creates prerequisites for more effective preservation of cultural ecosystem services, involvement of local communities and use of cultural and natural potential. The case of the Ignalina district revealed that partnership is most often expressed through the implementation of community initiatives, participatory budgeting, and the preservation of cultural heritage, public spaces and recreational areas. At the same time, it was found that the development of partnership is limited by insufficient financial and human resources, fragmented planning and uneven involvement of stakeholders. It is concluded that sustainable public-nongovernmental sector partnerships are an important prerequisite for the preservation of cultural ecosystem services, therefore it is appropriate to strengthen partnership planning, inclusion, and long-term inter-institutional cooperation at the municipal level.

Keywords: public sector, non-governmental sector, partnership, cultural ecosystem services, local self-government, Ignalina District.